

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om ekonomiskt stöd efter värnpliktigs död

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås att en lag skall stiftas om ekonomiskt stöd som betalas ifall en värnpliktig dör.

Stödet enligt den föreslagna lagen skall i huvuddrag motsvara bestämmelserna i statens tjänstekollektivavtal om grupplivförsäkring kompenserande förmån efter avlidne statstjänsteman. Det ekonomiska stödet skall med tanke på sådana situationer, då en person som fullgjort beväringstjänst eller civiltjänst avlider, trygga den ekonomiska ställningen för de förmånstagare efter honom som är hans anhöriga. Även personer för vilka dödsfallet orsakat

en ekonomisk förpliktelse som bör anses vara oskälig, t.ex. på grund av att de gått i borgen för hans skulder, skall ha möjlighet att få ovan nämnt stöd enligt prövning. Stöd skall beviljas bara om förmånstagarna efter den avlidne på grund av dödsfallet inte har rätt till någon annan förmån som motsvarar stödet enligt den föreslagna lagen. Statskontoret skall sköta beviljandet av stöd.

Den föreslagna lagen ansluter sig till budgetpropositionen för 1995 och avses träda i kraft vid ingången av 1995.

ALLMÄN MOTIVERING

1. Nuläge

Varje år fullgör ungefär 30 000 personer i en ålder mellan 17 och 30 år sin värnplikt. Civiltjänst fullgörs varje år av litet mindre än 2 000 personer. I allmänhet är de som fullgör sin värnplikt 17- till 20-åringar som inte ännu permanent har trätt in i arbetslivet.

Av de beväringar och civiltjänstepliktiga som fullgör sin värnplikt dör varje år uppskattningsvis 20 personer under tjänstgöringstiden och ca 15 personer inom ett år från att de avslutat sin tjänstgöring. Den största gruppen dödsfall bildas av dem som har dött i trafikolyckor.

Fullgörandet av värnplikt baserar sig på en lagstadgad skyldighet. Under tjänstgöringstiden är de värnpliktigas möjligheter att påverka nivån på sitt socialskydd begränsade, och mindre än hälften beräknas ha en arbets- eller studieplats när de avslutar värnplikten. Dessutom kan en person ha varit tvungen att ta upp

kredit före tjänstgöringen och under tjänstgöringstiden. Borgensmän i dylika fall är i allmänhet föräldrar, make eller sambo.

För dem som har trätt in i arbetslivet har med tanke på dödsfall ett system med grupplivförsäkring ordnats genom kollektivavtal. Därigenom tryggs den ekonomiska ställningen för förmånstagarna efter en arbetstagare. I fråga om statsanställda betalas med stöd av ett tjänstekollektivavtal ett ekonomiskt stöd som motsvarar grupplivförsäkring. Livförsäkringen för personer i fredsbevarande uppgifter har ordnats på samma sätt som för statsanställda (lagen om Finlands deltagande i fredsbevarande verksamhet som utövas av Förenta Nationerna och Konferensen om säkerhet och samarbete i Europa, 514/84). Förmånstagarna efter personer som fullgjort sin beväringstjänst eller civiltjänst har inte särskilt någon motsvarande möjlighet till ekonomisk förmån på grund av dödsfall.

Vid ingången av 1991 trädde lagen om olycksfall i militärtjänst (1211/90) i kraft. Genom lagen utvidgades försäkringsskyddet för värnpliktiga avsevärt. Vid beredningen av lagen betonades det att samhället bör trygga beväringarna effektivt med tanke på de förluster som olycksfall och sjukdomar kan orsaka och att samhällets ansvar för de värnpliktiga bör anses vara större än en arbetsgivares ansvar för sina arbetstagare. Enligt lagen betalar olycksfallsverket till den som skadats eller insjuknat på grund av olycksfall eller sjukdom ersättning för sjukvårdskostnader och för inkomstbortfall samt allmän menersättning. Vid dödsfall har de anhöriga rätt till begravningshjälp och familjepension.

2. Propositionens mål och de viktigaste förslagen

Syftet med den föreslagna lagen är att med tanke på eventuella dödsfall trygga den ekonomiska ställningen för förmånstagarna efter personer som fullgör beväringstjänst eller civiltjänst.

Stödet skall i första hand beviljas den avlidnes make och sådana barn som inte fyllt 18 år. Om det inte finns dylika primära förmånstagare, skall sådana föräldrar och 18 år fyllda barn som för sin försörjning är beroende av den avlidne samt sådana barn som inte fyllt 22 år och studerar utan att vara i förvärvsarbete vara sekundärt berättigade till förmånen. Med avvikelse från förmånstagarordningen skall dessutom ställningen tryggas för sådana personer för vilka dödsfallet annars skulle orsaka en ekonomisk förpliktelse som bör anses vara oskälig, t.ex. på grund av att de gått i borgen för den avlidnes skulder. Därigenom blir förmånstagarnas ställning motsvarande som i fråga om personer i arbetslivet.

Det är ändamålsenligt att betala det ekonomiska stödet i tillämpliga delar på det sätt som har avtalats i statens tjänstekollektivavtal om grupplivförsäkring kompenserande förmån efter avliden statstjänsteman. På detta sätt kan ett befintligt system utnyttjas.

Utgångspunkten för att utvidga kretsen av förmånstagare till andra personer än de anhöriga är de fall då dylika personer gått i borgen för skulder på det sätt som kommit fram i samband med olyckan i Taipalsaari.

3. Propositionens ekonomiska verkningar

Den föreslagna lagens ekonomiska verkningar på statsekonomi beräknas till ungefär 1,6 milj. mk år 1995. Beräkningen baserar sig på de dödsfall som varje år inräknats under tjänstgöringstiden samt under tiden därefter.

Ekonomiskt stöd kommer sannolikt inte att sökas i fråga om alla dödsfall. Orsaken kan vara att det inte finns förmånstagare som vore berättigade till stöd eller att motsvarande förmån erhålls genom något annat primärt förmånssystem. Verkställigheten av lagen förutsätter inte att nya tjänster inrättas vid vare sig statskontoret eller försäkringsdomstolen.

4. Beredningen av propositionen

Statsrådet tillsatte den 19 juni 1991 en undersökningskommission för olyckan med en trupptransportvagn i Taipalsaari. Kommissionen avgav den 15 april 1992 till statsrådet en undersökningsrapport enligt 15 § lagen om undersökning av storolyckor (373/85) om den sjunkningsolycka med en pansarvagn för trupptransport som inträffade i Taipalsaari den 14 juni 1991.

Undersökningskommissionen har bl.a. föreslagit att ett ekonomiskt stöd som motsvarar grupplivförsäkring skall ordnas på författningsnivå för de värnpliktiga som omfattas av lagen om olycksfall i militärtjänst samt för andra personer som nämns i 1 § i sagda lag och för deras anhöriga. Förmånstagare bör vara den som är anhörig till den försäkrade enligt arvföljden eller en person som den försäkrade utsett genom ett förmånstagarförordnande.

Statsrådet har den 8 oktober 1992 vid föredragning från justitieministeriet beslutat att med stöd av 16 § lagen om undersökning av storolyckor ge försvarsministeriet i uppdrag att vidta åtgärder enligt rekommendationen.

Försvarsministeriet har skött beredningen av ärendet. I samband med detta har det konstaterats att ett ekonomiskt stöd som på det sätt som föreslås skall motsvara grupplivförsäkring hör till social- och hälsovårdsministeriets kompetens.

Vid social- och hälsovårdsministeriet har ärendet beretts som tjänsteuppdrag i samarbete med försvarsministeriet, huvudstaben och

olycksfallsverket. Utlåtanden om lagförslaget har begärts av försvarsministeriet, huvudsta-

ben, statskontoret, olycksfallsverket och försäkringsdomstolen.

DETALJMOTIVERING

1. Lagförslaget

1 §. *Lagens tillämpningsområde.* I 1 mom. anges att det ekonomiska stödet skall grunda sig på tjänstgöring enligt värnpliktslagen eller civiltjänstlagen.

Varje finsk man är värnpliktig enligt värnpliktslagen (452/50). En värnpliktig som försäkrar att allvarliga samvetsskäl som grundar sig på religiös eller etisk övertygelse hindrar honom att fullgöra sin tjänstgöring enligt värnpliktslagen, befrias från tjänstgöringen under fredstid och förordnas att fullgöra civiltjänst enligt vad som stadgas i civiltjänstlagen (1723/91).

Lagen gäller ekonomiskt stöd av livförsäkringstyp som utbetalas till förmånstagarna efter att en person som definieras i 1 mom. har dött. Avsikten är att med det ekonomiska stödet trygga den ekonomiska ställningen för förmånstagarna efter värnpliktiga i samband med dödsfall. Stadganden om detta har inte tidigare funnits, med undantag av stadgandena om familjepension och begravningshjälp i lagen om olycksfall i militärtjänst.

Stödet skall betalas av statens medel med iakttagande i tillämpliga delar av vad som avtalats i statens tjänstekollektivavtal om grupplivförsäkring kompenserande förmån efter avliden statstjänsteman. I lagen skall ingå en närmare definition av förmånstagarna samt undantag från och tillägg till bestämmelserna i tjänstekollektivavtalet. I övrigt skall bestämmelserna i det nämnda tjänstekollektivavtalet iakttas bl.a. i fråga om beloppet av det ekonomiska stödet.

2 §. *Villkor för beviljande av stöd.* I 1 mom. anges den tidsperiod under vilken dödsfallet skall ha inträffat för att förmånstagarna skall ha rätt till ekonomiskt stöd. Rätten till ekonomiskt stöd uppkommer vid den tidpunkt då en person kan anses ha begett sig iväg för att fullgöra sin tjänstgöring och rätten fortsätter under hela tjänstgöringen. Dessutom kan ekonomiskt stöd beviljas med anledning av ett

dödsfall som har inträffat inom ett år från fullgörandet av tjänstgöringen. Motsvarande tid efter upphörandet av ett tjänste- eller arbetsförhållande är tre år i tjänstekollektivavtalet för statstjänstemän. Eftersom det ekonomiska stöd som det nu är fråga om inte baserar sig på någon förmån som intjänats genom arbete, kan tre år inte anses vara ändamålsenligt som tidsgräns. Andra orsaker som talar för ett kortare efterskydd är kortvarigheten av tjänstgöringen och det allmänna sysselsättningsläget samt att studier ofta inleds efter tjänstgöringen. Om en person får full olycksfallspension med stöd av lagen om olycksfall i militärtjänst, skall ansvarstiden dock enligt 2 mom. dock förlängas till tre år. I tjänstekollektivavtalet finns en motsvarande bestämmelse som gäller avgång med invalidpension, i vilket fall efterskyddet varar i fem år.

Lagens tillämpningsområde skall omfatta även sådan repetitionsövning i reserven, extra tjänstgöring och frivillig övning som avses i värnpliktslagen samt sådan kompletterande tjänstgöring som avses i civiltjänstlagen. Repetitionsövningar i reserven kan anses höra intimt samman med utbildningen av en värnpliktig som fullgjort sin beväringstjänst. Därför är det inte motiverat att de som kallats till övningar skulle ha en annan ställning vid tillämpningen av lagen. På grund av kravet på likställdhet bör även de som kallats till extra tjänstgöring enligt värnpliktslagen eller som deltar i frivilliga övningar samt de som kallats till kompletterande utbildning enligt civiltjänstlagen vara berättigade till stöd. Beviljandet av ekonomiskt stöd skall dock begränsas till att gälla bara dödsfall som inträffat under övningen eller tjänstgöringen eller under resorna. I annat fall skulle även en ytterst kortvarig övning eller tjänstgöring ge möjlighet till ekonomiskt stöd för en lång tid, vilket kunde leda till slumpmässiga och orimliga situationer.

3 §. *Förmånstagare.* I paragrafen stadgas om förmånstagarna vid dödsfall. Förmånstagarna och företrädesordningen motsvarar vad som i

det i 1 § nämnda tjänstekollektivavtalet har avtalats om statstjänstemän. Ett undantag beträffande förmånstagarna är att stöd enligt 2 mom. skall beviljas personer för vilka dödsfallet orsakat en ekonomisk förpliktelse som bör anses vara oskälig. Det kan t.ex. vara fråga om en sambo som har garanterat ett lån som förmånslåtare tagit. Beviljandet av lån skall vara beroende av prövning och sålunda blir det även möjligt att avvika från företrädesordningen till förmån för någon annan person. Stödet skall dock högst motsvara det största belopp som kan beviljas primära eller sekundära förmånstagare.

4 §. *Stödets subsidiära karaktär.* Det ekonomiska stödet skall vara av subsidiär karaktär, vilket innebär att stöd inte betalas om en person är berättigad till någon annan motsvarande förmån i sådana fall som nämns i paragrafen. Om den andra förmånen dock är mindre än det ekonomiska stödet enligt denna lag, beviljas ett stöd som motsvarar skillnaden.

5 §. *Ansökan om stöd och ärendets behandling.* I propositionen föreslås att ekonomiskt stöd skall sökas hos statskontoret. Statskontoret sköter redan beviljandet och betalningen av sådant ekonomiskt stöd som motsvarar grupplivförsäkring i fråga om statsanställda i tjänste- eller arbetsavtalsförhållande.

Enligt propositionen skall en ansökan om ekonomiskt stöd anhängiggöras inom ett år från utgången av det kalenderår under vilket förmånslåtare har dött. Med stöd av ansökningar som anhängiggjorts senare skall stöd kunna beviljas bara om det finns särskilda skäl till att ansökningen försenats.

I paragrafen föreslås även ett stadgande om det ansökningsförfarande som skall iakttas om stödtagaren är minderårig eller på grund av sjukdom eller någon annan orsak inte själv förmår ansöka om stöd och ingen förmyndare eller god man har förordnats för honom. I sådana fall skall en person som statskontoret godkännt föra stödtagarens talan i ärendet.

6 §. *Återkrav.* I paragrafen föreslås stadganden om återkrav av ekonomiskt stöd som betalats utan grund. I lagarna om socialskydd är en utgångspunkt att förmåner som betalats utan grund skall återkrävas. Dock skall det vara möjligt att på de villkor som nämns i paragrafen avstå från återkrav eller sänka det belopp som återkrävs. En person kan erhålla ekonomiskt stöd utan grund i sådana fall då stats-

kontorets beslut, t.ex. i fall av borgen för skulder, har byggts på felaktiga eller bristfälliga uppgifter.

Ett beslut om återkrav skall alltid bygga på ett beslut om förvägrande av ekonomiskt stöd. Ett beslut om återkrav skall vara besvärsgillt. Innan beslut om återkrav fattas skall dock parten höras.

Om återkrav vore oskäligt, skall det dock vara möjligt att helt eller delvis avstå från återkrav. En förutsättning skall då alltid vara att orsaken till att stöd betalats utan grund inte varit svikligt förfarande eller grovt vållande från förmånstagarens eller dennes företrädares sida. Vid bedömningen av om återkrav är skäligt skall inte bara beaktas förmånstagarens sociala förhållanden och återbetalningsförmåga utan också vad som varit orsaken till att förmånen beviljats utan grund och skall återkrävas.

7 §. *Beslut och ändringssökande.* Enligt 1 mom. skall statskontoret i ett ärende som gäller beviljande, förvägrande eller återkrav av ekonomiskt stöd meddela sökanden ett skriftligt beslut. Sökanden av ekonomiskt stöd skall anses ha fått del av ett beslut som gäller honom i normala fall på den sjunde dagen efter att beslutet har postats till den adress som han uppgett. Om något annat visas i ärendet, skall sökanden anses ha fått del av beslutet den dag då delfäendet bevisligen ägt rum.

I propositionen föreslås att en sökande av ekonomiskt stöd som är missnöjd med statskontorets beslut skall kunna söka ändring i beslutet hos försäkringsdomstolen. Försäkringsdomstolen är besvärshöjden i beslut som olycksfallsverket har fattat med stöd av lagen om skada, ådragen i militärtjänst (404/48). Enligt den nämnda lagen betalas ersättning för av tjänsten före den 1 januari 1991 orsakad kroppsskada eller sjukdom som drabbat en värnpliktig. För behandlingen av de ärenden på vilka den nämnda lagen skall tillämpas, finns vid försäkringsdomstolen såsom i lagen om sagda domstol (14/58) avsedda lekmannaledamöter två militärladamöter och två ledamöter som har kännedom om ersättningslagarnas förhållanden. Sålunda kan det anses att intressebevakningen för sökandena av ekonomiskt stöd är tillräckligt tillgodosedd i besvärshöjden. I grupplivförsäkringssystemet för arbetstagare och för anställda i tjänsteförhållande är ändringssökandet ordnat på annat sätt, men skillnaden kan motiveras inte bara med kän-

nedomen om militärskadefrågor utan också med att det är fråga om en lagstadgad förmån som betalas av statens medel. Försäkringsdomstolens beslut skall vara slutligt och ändring skall inte kunna sökas i det genom besvär.

8 §. *Straffstadgande*. Ett beslut genom vilket en sökandes rätt till ekonomiskt stöd avgörs skall basera sig på en tillförlitlig utredning. I syfte att öka garantierna för att felaktiga uppgifter inte lämnas i något ärende, föreslås att ett straffstadgande tas in i lagen.

Enligt förslaget skall den som svikligen berett sig ekonomiskt stöd eller som försökt detta dömas till straff så som stadgas i 36 kap. 1—3 §§ strafflagen.

9 §. *Närmare stadganden*. Närmare stadganden om verkställigheten av lagen skall vid behov utfärdas genom förordning.

10 §. *Ikraftträdande*. Det föreslås att paragrafen skall innehålla ett sedvanligt ikraftträdelsestadgande.

Lagen skall tillämpas på alla personer som vid lagens ikraftträdande håller på att fullgöra tjänstgöring som avses i denna lag eller som senare inleder sin tjänstgöring.

2. Ikraftträdande

Den föreslagna lagen ansluter sig till budgetpropositionen för 1995 och föreslås träda i kraft den 1 januari 1995.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

Lag

om ekonomiskt stöd efter värnplikts död

I enlighet med riksdagens beslut stadgas:

1 §

Lagens tillämpningsområde

I denna lag stadgas om ekonomiskt stöd som motsvarar grupplivförsäkring och som efter en person som fullgjort tjänstgöring i enlighet med värnpliktslagen (452/50) eller civiltjänstlagen (1723/91) betalas till dennes förmånstagare.

Stödet betalas med iakttagande i tillämpliga delar av vad som i statens tjänstekollektivavtal om grupplivförsäkring kompenserande förmån efter avliden statstjänsteman, om inte något annat stadgas i denna lag.

2 §

Villkor för beviljande av stöd

Ekonomiskt stöd beviljas med anledning av ett dödsfall som inträffat på vägen till bevaringstjänst eller civiltjänst, under tjänstgöringen och inom ett år efter tjänstgöringen.

Ekonomiskt stöd beviljas också i de fall där en person efter fullgörandet av sin tjänstgöring har erhållit full olycksfallspension med stöd av lagen om olycksfall i militärtjänst (1211/90) och avlider inom tre år efter att tjänstgöringen avslutades.

I fråga om en person som deltar i sådan repetitionsövning i reserven, extra tjänstgöring eller frivillig övning som avses i värnpliktslagen eller sådan kompletterande tjänstgöring som avses i civiltjänstlagen tillämpas denna lag, om dödsfallet har inträffat på vägen till tjänstgöring, under tjänstgöringen eller under återfärden från tjänstgöring.

3 §

Förmånstagare

Primärt berättigade till stöd enligt denna lag är förmånslåtarens make och sådana barn som inte fyllt 18 år. Om det inte finns primära förmånsstagare, är förmånslåtarens föräldrar

och barn som fyllt 18 år sekundärt berättigade till stöd, om deras arbetsförmåga och förmögenhet är så ringa att de för sin försörjning i betydande grad har varit beroende av förmåns-låtaren, samt förmånslåtarens barn som fyllt 18 men inte 22 år, om de studerar utan att vara i förvärvsarbete. Dessutom gäller om primära och sekundära förmånstagare vad som i det tjänstekollektivavtal som nämns i 1 § bestäms om förmånstagare.

Utöver eller i stället för till primära och sekundära förmånstagare kan stöd betalas även till sådana personer för vilka dödsfallet orsakat en ekonomisk förpliktelse som skall anses vara oskäligen. Stödet är i detta fall beroende av prövning samt beviljas högst till det största belopp som skulle ha kunnat beviljas primära och sekundära förmånstagare.

4 §

Stödets subsidiära karaktär

Stöd betalas inte, om förmånstagaren med stöd av lag, förordning, tjänstestadga, reglemente, pensionsstadga eller kollektivavtal är berättigad att med anledning av förmånslåtarens död erhålla någon annan förmån som motsvarar stöd enligt denna lag. Stöd kan dock betalas till den del det överstiger någon annan förmån som betalas på grund av dödsfallet.

5 §

Ansökan om stöd och ärendets behandling

Ekonomiskt stöd beviljas och utbetalas av statskontoret på ansökan. Ansökan skall göras skriftligen på en blankett som statskontoret fastställt.

Stöd skall sökas inom ett år från utgången av det kalenderår under vilket förmånslåtarens har dött, om inte särskilda skäl föranleder något annat.

Om stödtagaren är minderårig eller på grund av sjukdom eller någon annan orsak inte själv förmår ansöka om stöd och han inte har någon förmyndare eller för detta ändamål förordnad god man, kan en sådan nära anhörig eller annan person som statskontoret godkänt föra hans talan i ärendet för bevakning av hans intressen.

6 §

Återkrav

Har ekonomiskt stöd betalats utan grund eller

till för stort belopp, skall det obefogade stödet återkrävas.

Det är möjligt att helt eller delvis låta bli att återkräva ekonomiskt stöd, om det befinns skäligt och utbetalningen av stöd inte skall anses vara en följd av svikligt förfarande eller grovt vållande från sökandens sida.

Statskontorets lagakraftvunna beslut eller försäkringsdomstolens beslut i ärendet får verkställas så som en lagakraftvunnen dom.

7 §

Beslut och ändringssökande

Statskontoret skall i ett ärende som gäller beviljande, förvägande eller återkrav av ekonomiskt stöd meddela sökanden ett skriftligt beslut. Sökanden anses ha fått del av beslutet på den sjunde dagen efter att beslutet postades till den adress som han uppgett, om inte något annat visas.

Den som är missnöjd med statskontorets beslut får söka ändring hos försäkringsdomstolen inom 30 dagar från att han fått del av beslutet. I försäkringsdomstolens beslut får ändring inte sökas genom besvär.

När ärendet behandlas i försäkringsdomstolen iakttas i fråga om sammansättningen på motsvarande sätt vad som angående sökande av ändring stadgas i lagen om skada, ådragen i militärtjänst (404/48).

8 §

Straffstadgande

Den som svikligen tillskansat sig ekonomiskt stöd eller som försökt göra detta döms till straff enligt 36 kap. 1—3 §§ strafflagen.

9 §

Närmare stadganden

Närmare stadganden om verkställigheten av denna lag utfärdas vid behov genom förordning.

10 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1995. Lagen tillämpas på dödsfall i fråga om personer som vid lagens ikraftträdande håller

på att fullgöra eller senare börjar fullgöra sin Åtgärder som verkställigheten av lagen för-
beväringstjänst eller civiltjänst eller annan utsätter får vidtas innan den träder i kraft.
tjänstgöring som avses i 2 §.

Helsingfors den 30 september 1994

Republikens President

MARTTI AHTISAARI

Social- och hälsovårdsminister *Jorma Huuhtanen*

